

Viktorija Urbonaitė

Sveiki, čia tinklalaidė „Postūmis: Dialogai švietimo pažangai“ ir prie mikrofono Viktorija Urbonaitė. Ir, kad jūs negalvotumėte, kad aš viena šiandien šnekėsiu šią valandą, tai, iš tikrųjų, svečiuose yra net keturi fantastiški pašnekovai. Šiandienos tema yra „Mokytojo arba mokytojos kelionė. Kas įkvepia dirbti mokykloje?“. Šalia manęs yra Tedas Laurinaitis. Laba diena, Tedai.

Tedas Laurinaitis

Sveiki.

Viktorija Urbonaitė

Tedas yra Vilniaus rajono Pagirių gimnazijos biologijos mokytojas ir TŪM STEAM koordinatorius. Teisingai?

Tedas Laurinaitis

Teisingai.

Viktorija Urbonaitė

Tada, šalia manęs yra Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė. Sveiki.

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Laba diena.

Viktorija Urbonaitė

Vilniaus Balsių progimnazijos istorijos mokytoja.

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Taip.

Viktorija Urbonaitė

Tada Vida Kamenskienė. Sveiki, Vida.

Vida Kamenskienė

Laba diena.

Viktorija Urbonaitė

Švietimo ekspertė ir buvusi mokytoja.

Vida Kamenskienė

Taip.

Viktorija Urbonaitė

Ir Rūta Petrylaitė, „Tūkstantmečio mokyklų“ programos lyderystės veikiant srities ekspertė, buvusi mokytoja. Sveiki.

Rūta Petrylaitė

Sveiki.

Viktorija Urbonaitė

Tai, žinot, pradėsiu aš turbūt nuo Vidos ir Rūtos, klausdama apie mokytojų trūkumą ir kaip tai yra susiję su „Tūkstantmečio mokyklų“ rodikliais, skatinimais ir lesyklėlių statymu.

Vida Kamenskienė

Aš galiu pradėti. Taip, ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio šalyse yra jaučiamas mokytojų trūkumas. Šalys skirtingai sprendžia tas problemas ir, turbūt, ne apie tai kaip kas ką sprendžia mes kalbėsime šiandieną, bet apie sąsajas, kaip jūs sakote, su „Tūkstantmečio mokyklų“ programa. O mūsų programoje yra du rodikliai, pasirenkamieji rodikliai, kurie kaip tik ir kalba apie mokytojų pritraukimą ir išlaikymą mokykloje, ir net apie trečdalis savivaldybių pasirinko šiuos rodiklius. Tai ką byloja? Iš vienos pusės, kad problema yra opi ir, iš kitos pusės, kad savivaldybės mato galimybes kaip per TŪM veiklas galima būtų spręsti šią problemą.

Rūta Petrylaitė

Dar trumpai papildysiu Vidą, kad peržvelgus pažangos planus, pažangos planai tai yra tokie projektai, kuriuos kiekviena savivaldybė individualiai rengia savo komandoje, tačiau padedant ir patvirtinant mūsų, ESFA'oje dirbančiai TŪM, komandai, kurioje išsianalizavo savo probleminius klausimus, ką spręst Tūkstantmečio mokyklų pažangos projekto dėka. Kokių tikslų sieks, kokius uždavinius sau kelia, tai prie to paties nusimatė jau Vidos minėtus rodiklius ir toje vadinamoje problematikos dalyje net 62% „Tūkstantmečio mokyklų“ programoje dalyvaujančių savivaldybių įvardijo mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų trūkumą kaip esamą arba greitai metu būsimą problemą. Tai šis rodiklis kyla vat būtent iš tos problematikos, papildant Vidą.

Viktorija Urbonaitė

O sakykit, kokia reali ta yra, na, tas mokytojų trūkumas, ta problema – kokio gylio jinai? Ar verta sunerinti?

Vida Kamenskienė

Sunerinti tikrai verta, nes, va, ir mūsų pašnekovai, prieš tai kalbėjome, kad tikrai dirba padidintu krūviu. Tada tiesiog našta tenka žmonėms, dirbantiems mokykloje, kai nepakanka mokytojų ir, natūralu, tada prasideda pervargimas, perdegimas, rutina, ir mokytojai negali savęs realizuoti kaip asmenybės, va. Tai šitie dalykai tikrai yra problematiški, nors vienaip ar kitaip mokyklų vadovai yra pakankamai išradingi, randa situacijų kaip spręsti. Tačiau, tai, sakau, ne vienos mūsų Lietuvos problema, tai yra ir daugelio Europos Sąjungos šalių problema.

Viktorija Urbonaitė

Dabar atsisukime į du mokytojus, kurie iš kairės ir dešinės man sėdi, Giedrė ir Tedas. Ir, sakykit, kodėl jūs esat mokytojais ir kodėl jūs vis dar renkatės būt tais mokytojas, ir nepabėgat?

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Mano atveju, tai aš iškart galiu pasakyti – mano pasirinkimas buvo siejamas su tai, kad aš mėgstu būti visuomenėje. Esu orientuota į visuomenę. Aš atradau save ir aš matau čia prasmę, nes mes pagaliau padedam mokytis, įgyti žinių, tam tikrų kompetencijų ir prisidedame prie visuomenės gerovės. Tai vienas iš tokių būdų, kaip pats gali save realizuoti kaip asmenybę, nuolat tobulėti ir mokytis, bet ir prisidėti prie kitų ugdymo, siekimo ir paruošimo vaikų jų pasirinkimams.

Viktorija Urbonaitė

Jaučiat prasmę savo darbui?

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Taip. Taip.

Viktorija Urbonaitė

O kaip ta prasmė matosi jūsų akimis, jūsų kasdienybėje?

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Tai visą laiką man pati didžiausia padėka yra kai vaikas išeina iš pamokos, padėkoja už pamoką, jis sako: „Aš net nepajutau kaip ta pamoka praėjo. Man buvo labai malonu. Man buvo labai įdomu. Jūs įdomiai pristatėt, parodėt, buvo įdomi užduotis“. Kaip pavyzdys, netgi ir su penktokais, turime projektus – pristatyk namuose seniausią daiktą. Ir suranda, ir vaikas ateina, ir sako: „Aš sužinojau, kad mes laikom namuose prosenelio portretą ar ten nuotrauką, ko aš iki tol net nežinojau“. Ir tu padedi atrasti vaikui ne tiktai pažinimo džiaugsmą, bet ir tą santykį su visuomene, su savo praeitimi, nes aš pati esu istorijos mokytoja. Tai man labai svarbu, kad tas vaiko grįžtamasis ryšys, tai man tai yra didžiausia prasmė gauti kaip grįžtamąjį ryšį būtent padėką ir tą vaiko džiugesį, kad jis sužinojo, suprato ir ne tik išmoko. Tai šičia aš matau didžiausią prasmę.

Viktorija Urbonaitė

Tedai, o kur jūsų prasmė darbo mokytoju kasdienybėje?

Tedas Laurinaitis

Sunku pasakyti vieną prasmę, nes mano darbe labai daug yra prasmingų dalykų. Aš labai esu ryšio žmogus. Man labai svarbu kurti ryšį ten, kur aš esu. Ir kai aš studijavau, man kas nepatiko universitete, vienintelis dalykas, buvo tai, kad žmonės yra per daug šalti vienas kitam. Man atrodė, jie yra labai akademiški, labai kultūringi, mandagūs, bet jie nekuria ryšio. O mokykloje tas ryšys, yra nuostabu tai, ką tu gali sukurti. Ir aš šiai dienai tikriausiai ir esu vis dar mokykloje tik dėl to, kad aš turiu ryšį su mokiniais, ryšį su kolegomis. Tai irgi yra labai svarbu. Mes dažnai sakom su mokiniais bendravimas, kad yra svarbus, bet kolegų palaikymas, administracijos, sakykim, turi turėti tarp kolegų draugų. Tai, man atrodo, irgi yra svarbu, ir tai labai padeda jaustis pilnavertiškai, jaustis gerai

mokykloje. O juk visa švietimo esmė ir yra, kad, na, mes, jausdamiesi gerai, galėtumėme dar kažko mokytis, o mokiniai galėtų išmokti.

Viktorija Urbonaitė

Ar yra dalykų, kurie jus sulaiko mokykloje, kai jums būna sunku? Ar būna tų akimirų, kai galvojate – „nu, viskas, gana“?

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Taip, asmeniškai aš irgi ne kartą esu patyrusi tokį, kaip tarsi prie perdegimo ribos, kai tu turi penkis šimtus mokinių, ir tu turi atliepti visų poreikius, nes turi skirtingų 15 klasių komplektų, ir tu nori orientotis į visus ir jų poreikius. Tai ne standartiškai, kad kiekvienam pateikti tą patį, bet gabiems duoti daugiau ką gali. Tu dirbi ir su vaikais, su specialiujų poreikių, kur ir protinis atsilikimas klasėj sėdi. Ir tu turi tą vaiką arba yra kiti vaikai, kurie kažkokius didelius paralyžių turi. Ir nerašo, ir neskaito, nors yra padėjėjas, bet tu ir šitam vaikui turi paruošti užduotėlę su kompiuteriu, gal kažkokį žodelį atpažinti, įkelti ir panašiai. Ir yra vaikai, kurie nebūtinai yra motyvuoti. Juos motyvuoti ir dar tuos kitus pamatyti, kurie lieka tarsi viduriuke, ir tu turi tik keturiasdešimt penkias minutes. Tai kartais būna, kad ir vaikams ne visą laiką yra nuotaika, ir kartais kažkokių stresinių situacijų patiri, ir tada pradedi kažkaip ir kaltinti savęs. Gal aš ne taip pasiruošiau pamokai, kad man ne viskas sėkmingai? Kodėl, na, ne visi vaikai tą savo sėkmę patiria arba ne visą laiką vaikams pavyksta patirti sėkmę? Ir kitą kartą yra tas toksai neadekvatus, galbūt, ir pačių tėvelių požiūris, kad nori, kad vaikas mokėtų viską geriausiai, nors pats vaikas galbūt neturi tiek pačio gabumo, ar patys tėvai nenori įsitraukti ir būti ta trečiąja dalimi. Nes kai sakau, švietimas prasideda – vaikas, šeima ir švietimo bendruomenė arba mokykla. Tai yra trys ašys, be vienos kažkurios dedamosios mes niekada neturėsime sėkmingo mokinio, kuris turėtų ir vertybes, ir kompetencijas, ir kažkokią akademinę žinias. Tai kartais svyra rankos, kai tėvai turi per didelius lūkesčius, o patys taip pat nenori įsitraukti arba dalyvauti tame ugdymo procese.

Viktorija Urbonaitė

Dar klausimas – o ką jūs darot tomis akimirkomis, kai jūs galvojat, kad atėjot, įkiritot į duobę, ar ne? Kur tamsu ir išeiti jau toks kaip labirintas, nebėra durų ir langų.

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Na, man, sakau, kaip kolega čia minėjo, labai yra svarbu administracijos palaikymas, švietimo pagalbos specialistai, su kuriais galėtum pasitarti, rasti sprendimų, būdų kaip įtraukti tėvelius, kad jie labiau bendradarbiautų ir prisidėtų prie to vaikų sėkmingesnio pasisekimo, sėkmingų mokslų mokykloje arba įsitraukimo, ir taip pat administracijos palaikymas, kaip ir sakiau, kurie visą laiką motyvuoja, tikrai džiaugiuosi. Ir vienoje esu dirbus darbovietėje, ir dabartinėje darbovietėje tikrai administracija labai teigiamai žiūri ir visą laiką sako – „neperdekim, bet kiekviena diena atneša naują rytojū, ir kažkokį padarykim nedidelį pokytį, kad pamatytume, patirtume sėkmę“.

Viktorija Urbonaitė

Tedai, o kas jus sulaiko nuo perdegimo?

Tedas Laurinaitis

Aš labai apskritai mėgstu vadovautis citata, kurią kažkada labai seniai kažkur perskaičiau, kad, na, visi mes sėdime kažkokioje purvo duobėje, bet kai kurie žiūrime į žvaigždes. Ir aš, kai man būna labai jau sunkus periodas, sakykime, sunkus laikas, kai jautiesi, kad tikrai gal reikėjo kažkur pasakyti „ne“ ir kažko nesutikti daryti, nes tas jaunatviškas maksimalizmas kartais sako: „yra galimybė, ja reik pasinaudoti, reikia eiti, daryti ir paimti kuo daugiau“. Bet tada suvoki, kad tu esi tik žmogus, o žmogus negali padaryti visko. Žmogus gali padaryti ribotą kiekį veiksmų. Tai tokiomis akimirkomis man padeda, visų pirma, pats permąstymas to, kad aš žinau, kad aš turiu vis dar žiūrėti į žvaigždes ir jas matyti. Ir kol taip bus, tai aš dar galėsiu dirbti mokykloje. Ir, kitas dalykas, padeda labai nuoširdūs pokalbiai, pasikalbėjimai su kolegom. Ir man padeda, aš dar turiu tokį dalykėlį – savo mokinių laiškus.

Viktorija Urbonaitė

Kas tai yra?

Tedas Laurinaitis

Mano mokiniai, yra keli mokiniai, kurie man su tam tikrų švenčių proga būna parašo laiškelį. Yra tokių laiškų, kurie taip dėkoja kaip mokytojui, bet dėkoja ne už tai, kad tu juos moki. Dėkoja už tai, kad tu, kad tu juos gerbi, kad tu juos palaikai, kad tu juos išklausai, kad tu padedi jiems sunkią akimirką. Ir aš turiu tų laiškelių, jau krūvelė darosi. Vat šiandien irgi gavau keletą, ir tada tu juos išsitrauki, perskaitai ir tau pasidaro geriau.

Viktorija Urbonaitė

O ką jie ten rašo?

Tedas Laurinaitis

Na, tai būna asmeniškai kartais dalykai, bet aš, kadangi, kaip ir sakiau, žmogus, kuriam svarbu ryšys, man svarbu pasikalbėti, kalbėtis ir išgirsti. Ir, pasirodo, kartais vaikai labai nori būti išgirsti, ir ne su visais jie nori dalintis ta pačia informacija. Sakykime, kai kuriuos dalykus jie pasipasakoja tada, kai jaučia, kad tai yra erdvė, kurioje jie gali kalbėtis ir gali būti išgirsti. Man visada yra labai gera užtikrinti ir sukurti tą erdvę, kurioje galėčiau užmegzti ryšį su mokiniais ir galų gale gauti tokių laiškelių, kur ir jiems nuo to geriau, ir man nuo to gerokai geriau, nes aš perskaitau ir tada suprantu, kad va čia yra mano darbo prasmė. Gal ne tie rezultatai, koks ten jų vidurkis, klasės maniera tiek svarbu, man yra svarbu tas vat emocinis ryšys su jais.

Viktorija Urbonaitė

Vida ir Rūta yra buvusios mokytojos. Tai prisipažinkit, kas jus, na, sulaike būti mokytojomis? Ir kodėl jūs nebesat mokytojomis šiandien?

Vida Kamenskienė

Aš sakau, aš turbūt esu gimus po laiminga žvaigžde. Aš dalyvavau daugelyje projektų ir tie projektai prasidėjo praktiškai prasidėjus Lietuvos nepriklausomybei, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Tikrai važiavo užsieniečiai, mes su jais bendravome, mokėmės. Aš mokiausi jauna mokytoja būdama iš kitų kolegų. Tai va tą, va ką Tedas ir sako, vat tos galimybės, buvo labai daug galimybių. Tada dar gal buvo nepriklausomybės pradžioje tų galimybių ne tiek daug, bet buvo galimybė įsijungti į tas veiklas, ir tas

vat mokymasis, tai ir augino mane. Ir, aišku, išaugino taip, kad buvo pasiūlytos ir kitos pareigos. Tai ir po šiai dienai aš sakau – aš dirbu tam darbe, kuriame galiu mokytis, nes tai, vaikų terminais sakant, tai veža, tai įdomu. Tu gali augti ir asmeniškai, ir augti profesiskai. Todėl esu ir TŪMe dabar.

Viktorija Urbonaitė

Rūta, kaip jums nutiko?

Rūta Petrylaitė

Iš tikrųjų, labai surezonavo tiek ką dalinosi Giedrė, tiek Tedas. Ypatingai klausant Tedo ir tų laiškelių iš mokinių, tai net gnybtelėjo širdį ir beveik ašarą nubraukiau, nes prisiminiau savo buvusių mokinių laiškus, atvirukus, piešinius. Aš dirbau su ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio amžiaus vaikais. Tai jų tie visi darbeliai, nu, tikrai būna viskuo, ten gyvūneliais, širdelėm apipaišyti ir tokie trumpesni, bet tiesiai į širdį. Tai man šitie momentai irgi būdavo labai labai brangūs. Ir aš tebeturiu krūvelę pasidėjus tų laiškelių ir atvirukų, jau tokie apiplyšę, ten kažkur gal nubyrėję kokie blizgučiai, bet labai brangūs ir mieli širdžiai, ir su šypsena visada juos pasižiūriu. Tai, iš tikrųjų, tas labai labai pakeldavo tą motyvaciją, dvasią kai būdavo sunkių momentų, ir mane įkvėpdavo vaikų žibančios akys su smalsumu, kai išmokdavo kažką nauja, kai norėdavo dar. Iš to, ką aš atnešiau, ką pasiruošiau klasėje ir galbūt nesitikėjau, kad jie norės dar, bet yra tas užsidegimas, noras eiti į priekį, gal jau net kitos pamokos medžiagą imti, įsisavinti, tai tas būdavo labai labai didelis akstinas man kaip mokytojai.

Viktorija Urbonaitė

O šiandien negaila, kad nebesat mokytoja?

Rūta Petrylaitė

Kartais pagalvoju apie tai ir net komandiruočių metu, nuvažiavusi į kai kurias TŪM mokyklas, kartais vaikštau koridoriais ir galvoju, vat tokioj mokykloje aš norėčiau būti. Tai kas čia žino po TŪMo kas bus?

Viktorija Urbonaitė

Tai aš dar norėčiau pasidomėti tiesiog dabartinių mokytojų. Kas jūsų gyvenime yra tokie profesinė prasme vertingiausi dalykai? Kas jus augina kaip žmones?

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Mane asmeniškai augina kaip žmogų tai galimybė nuolat mokytis. Mokykloje dirbant visą laiką atsiranda galimybės, ir mes, kaip pedagogai, turime tobulėti, lankytis ne vienam seminare, paskaitose, bet taip pat galimybė ir persikvalifikuoti. Tai turiu ne vieną išsilavinimą, nors šiuo metu dirbu istorijos mokytoja, bet tikrai dirbdama mokykloje, kai mokykla pamatė poreikį, kad labai reikia kito dalyko mokytojo, sudarė man galimybės dar šalia dėstomojo dalyko dar studijuoti savaitgaliais, tai teko dalyvauti ir persikvalifikavo studijose. Ir esu pasibaigus ir fiziką, ir esu šiek tiek dėščiusi, kai reikėjo, ypatingai mokyklai trūko fizikos mokytojo, taip pat ir ekonomiką esu pasibaigusi – tai būtent visos tos mokymosi galimybės, taip pat lyderystė. Kai vadovai leidžia atsiskleisti, įsitraukti ir kurti mokyklos ugdymo turinį ir taip pat ugdymosi aplinkas, siūlyti, teikti pasiūlymus, kurti projektus

mokyklai, kurti tą mokymosi turinį, kad ir pačiam būtų malonu dirbti, ir kad aplinka irgi norėtų įsitraukti, ir būti kartu bendruomenėje.

Viktorija Urbonaitė

O kokios konkrečios tokios istorijos, patirtys, kurios jautėte, kad jus kaip žmogų formuoja ir keičia, kažką visiškai kitaip pradeda, žinot, žvilgsnis atsiveria?

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Taip. Tai, pirmiausia, pirmasis žvilgsnis toks į mokyklą buvo per patirtį, kur aš, pabaigus universitetą, turėjau stažuotę Ispanijoje mokytojos padėjėja Comenius Assistant programoje, kur aš norėjau pamatyti ir pajauti ne tik kitą kultūrą, bet ir kitą švietimo sistemą. Ir išvis, pamatyti ir suprasti, kur mano vieta yra, ir ar aš pati noriu mokykloje būti. Tai šitas, sakyčiau, mano kertinis toks akmuo ir taip pat mano darbinė patirtis. Nors šiuo metu aš gyvenu Vilniuje dėl šeimyninių aplinkybių, bet turėjau patirtį ir Klaipėdoje, tai tikrai džiaugiuosi savo darbovieta, buvusią mokykloje, kur irgi vadovai įkvėpdavo dalyvauti ir visas idėjas palaikydavo, ir viską, sakydavo: „jeigu nori, darykime, kurkime“. Vadovės visą laiką būdavo ir požiūris, kad „aš palaikau visas idėjas“, kas yra teigiama mokykloje. Tai yra pasiūlymai, projektai, iniciatyvos, veiklos, tobulinimai, tai mane tai skatina ir tai yra tam tikri kertiniai akmuo, kurie man leidžia šiandieną būti mokykloje. Šiandien dirbu kitoje darbovietaje, ten irgi yra palaikomos tos iniciatyvos. Tai aš labai džiaugiuosi ir tikrai noriu padėkoti, nes yra labai svarbu nuo administracijos požiūrio į mokytoją, kaip darbuotoją, ir kad jis galėtų atsiskleisti kaip darbuotojas, ne tik kaip pedagogas, bet kaip ir bendruomenės narys, kuris prisideda ir kuria mokyklą.

Viktorija Urbonaitė

Mes iš pradžių užsiminėme apie tą, kad kai trūksta mokytojų yra labai tas didelis pavojus to perdegimo. Ar nebijot, ar neprabėga šita mintis?

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Kartais būna, kad reikia riboti, bet ir labai sunku atsisakyti. Aš visą laiką esu iš tų žmonių, kur jeigu reikia, yra poreikis, aš visą laiką ir pasiliksiu mokykloje, ir daugiau padirbsiu, ir prisidėsiu, nes aš tai matau prasmę. Mokykla yra mano neatsiejama gyvenimo dalis. Tai dėl to kažkaip tai ir aš nesvajuoju arba negalvoju apie kitą pakolkas kelią. Taip, kartais būna po mokslo metų kai galvoji – „o dabar galiu pailsėti“. Bet visą laiką aš jau rugpjūčio mėnesį galvoju – ką galima šiais metais, kokį išsikelti sau tikslą kaip žmogui ir savo pamokoms, kaip tobulinti. Ir pamokas, ir pats kaip asmuo ką aš galėčiau šiais metais duoti sau kaip asmenybei, išmokti ir dar mokyklai duoti.

Viktorija Urbonaitė

Tedai, o jūs sau keliate iššūkius, kaip aš šiais metais paaugsiu kaip asmenybė?

Tedas Laurinaitis

Aš ir sau keliu, ir dar savo mokiniams visada liepiu kelti tuos iššūkius asmeninius, kad ir jų siekti yra atsiversti tą sąsiuvinio puslapį, kuriame tas iššūkis užrašytas, kad jie pasitikrintų kaip sekasi jo siekti. Aš sau tokius keliu gal nebūtinai užrašytus, nors, vat, pastaraisiais metais su direktore turim metinius pokalbius, aš užsirašau visą laiką sau tuos savo tikslus, tokius irgi išsikeliu, ir sekasi man jų pasiekti,

bet aš nežinau. Man paskutiniu metu, aš kažkaip, atrodo, kai daug darai, pradedi labai daug padaryti, tada galimybės iš kažkur atsiranda, dar nukrenta visokie projektai. Kai nukrito „Tūkstantmečio mokyklų“ programa, tai iš viso buvo man vau, kiek čia visko galima padaryti. Ir tada, tu tame darbų sukuryje, tiesiog tave iššūkiu kiti patys suranda ir tu juos įveiki, tu per juos eini, juose dalyvauji, darai ir dalykai pasidaro darymo būdu.

Viktorija Urbonaitė

Bet ar nebūna tos, na, tokios nerimo, baimės, kad galima daryti daug, daug, daug, bet vienu tuo projektu gali būti per daug?

Tedas Laurinaitis

Visada taip yra, nes visada norisi paimti kuo daugiau. Na, vat mano tokia filosofija paskutiniu metu, jeigu gyvenimas duoda tą galimybę, tai imk, daryk ir dalyvauk, nes galbūt tu jos nebeturėsi vėliau. Tai čia taip aš daug kur labai atsiduriu, visiškai netikėtuose projektuose, kur po to pats pagalvoju – vau, čia yra geras, nes niekada negalvoju, kad vat išplauksiu į tokius vandenius. Ir išplauki, ir tuomet pasinaudoji galimybėmis. Viena galimybė seka kitą. Tai man tas labai patinka, kad, na, kai, matyt, pasieki tam tikrą laiką, kai jau projektų yra daug, bet tu juose visuose parodai pats ką gero gali duoti ir nuoširdžiai darai, tai vat tas atsiperka ir duoda gražų rezultatą.

Viktorija Urbonaitė

Gerai, konkretizuokime, tai kokias tie projektai ir pamokos, ir kolegos, ir vaikai duoda tokias asmenines patirtis, kurios leidžia ir, na, kaip ir žmogui augti, ir tuo pačiu profesiskai tobulėti? Aš suprantu, kad visų neišvardinsime, bet keletą.

Tedas Laurinaitis

Jo, jo, sakykime, aš gal būsiu šį kartą neoriginalus, bet aš vat apie tą pačią „Tūkstantmečio mokyklų“ programą galiu pasakyti, nes aš šiame projekte esu nuo to laiko, kai mūsų savivaldybėje buvo pradėtas rengti pažangos planas, ir aš niekada negalvoju, kad... Aš šiaip dokumentų nebijau. Aš esu toksai žmogus, kuris randa balansą tarp darbo su mokiniais, kur šiek tiek pavargsta ir balsas, ir viskas, ir tu tada grįžti prie dokumentų, ir ten gali pasiknisti, pažiūrėti ir atrasti kažką. Tai vat čia buvo, sakykime, man toksai labai nemažai, beje, mano profesiniame gyvenime pakeitęs dalykas, kur aš save realizuoju ir kaip biologas, ir kaip biologijos mokytojas. Ir, nežinau, ir tiesiog kaip... Na, drąsiai save pavadinsiu tokiu švietime veikiančiu lyderiu, nes man patinka daryti tai, ką aš darau. Ir aš noriu visą laiką daugiau. Tai vat ir per šią programą nuo jos pažangos plano rengimo laiko iki tolesnių etapų, aš, sakykime, aš daug kur radau kur save realizuoti, nes aš pasijaučiau esantis naudingas čia ir galintis panaudoti savo potencialą, ir pamatyti potencialą mokyklos, savivaldybės mastu. Ir pasiūlyt kitiems dar idėjų, nes aš idėjų tai turiu.

Viktorija Urbonaitė

Gerai, tai, kadangi, pradėjom kalbėti apie Tūkstantmečio mokyklas ir kaip šitas projektas, šitas judėjimas ir šitas organizmas tuos mokytojus motyvuoja, ar galbūt čia yra tikrai dar vienas toksai kaustantis dalykas, kur reikia užpildyti milijoną popierių ir nieko iš to gero? Ar kaip tikrai yra išlaisvinimas ir didžiuliai sparnai, ir galimybės? Kas tai yra? Kas jums, praktikoje?

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Nors aš pati tiesiogiai su Tūkstantmečio mokyklomis nedirbu, nes Vilniaus Balsių progimnazija nėra į šitą konkrečiai įsitraukusi projektą, bet asmeniškai man tai yra, mano požiūriu, nes esu dirbusi ir rajono mokykloje, Šilutės rajono mokykloj, tai leidžia įsitraukti, kad ir pačias nuošaliausias mokyklas, gyvinti bendruomenes, atnaujinti, kurti mokymosi turinį ir atrasti naują mokyklą iš esmės ją perkuriant. Ne tik aplinką trinkelizuojant ar ten pakeičiant plastikinius langus, bet kuriant naują turinį, naujas laboratorijas, naujas iniciatyvas, kad tai būtų tarsi traukos centrai tame rajone, nes nėra vien tik švietimas Vilniuj, Kaune, Klaipėdoj ir didžiuosiuose miestuose, bet tai yra švietimas ir rajonuose. Ir tai yra labai svarbu, kad tos mokyklėlės būtų pamatytos, tie pedagogai irgi turėtų ne mažesnes galimybes negu mokytojai, dirbantys didžiuosiuose miestuose, kur gali vaikus nuvesti į muziejų ar į kažkokį UNESCO, kaip pagaliau Vilniuje, paveldo senamiestį pasižiūrėti, bet, kad ir šalia turėtų po ranka, čia ir dabar, praveisti įdomias, patrauklias ir įtraukiančias pamokas. Įvairios laboratorijos, tos pačios STEAM ir veiklos, tai yra labai svarbu rajonuose.

Viktorija Urbonaitė

Tedai, o kaip jūs taip matote, irgi taip pat pozityviai?

Tedas Laurinaitis

Žinoma. Aš į TŪMą visada žiūrėjau kaip į dalyką, kur galima realizuoti savo svajones. Juk mes turėjom šitiek laisvės, kur mums pasakė: „žiūrėkit, yra finansavimas, bus numatytas, jūs turite keturias sritis ir jūs darykite, veikite“. Ir mes patys prisigalvojom ir tų veiklų, gi mes patys jas ir kūrėme. Ir kai tu pats tą kuri, pats matai kaip tai galėtų būti realizuojama praktikoje, tu lauki to įgyvendinimo, tai tu pradedi degti ta mintimi, kad vau, pagaliau mes turėsime visiškai gal nurautą idėją, nes vat galiu prisipažinti, pasiūliau savo mokyklai, kai rašėme pažangos planą įtraukime, sakau, pasidarykime eksperimentinį daržą. Sakau, aš norėčiau egzotinių augalų pasodinti mokyklos kieme.

Viktorija Urbonaitė

O kokių yra? Palmių? Ko turit?

Tedas Laurinaitis

Ne, bet tokių, sakyčiau, ir nebūtinai tokių visai egzotinių, bet tokių kurie, pavyzdžiui, aš pats auginu, kaip biologas, aš tokių turiu praktiškų paauginti, pavyzdžiui, auginu kietį, kuris kvepia kokakola. Ta prasme, mokiniams augalas, kuris atsiduoda jų mėgstamų gėrimu, yra kažkas irgi malonaus. Aš savo klasėje auginu avokadą, bananą ir taip toliau. Ta prasme, aš mėgstu eksperimentuoti iš principo. Ir aš pagalvoju, kodėl šito neperkėlus į didesnę erdvę? Ir dar iš karto pagalvoju, taigi mes pasikviesime pas save į svečius aplinkinius, vat kaimynines mokyklas, taigi mes kokį dalyką turėsime jiems parodyti. Taigi ir jiems bus įdomu, mes ne tik sau tai darome. Čia yra daug potencialo daryti ir kitiems, ir būti tokiems, na, šitoj vietoj lyderiams, nes susigalvojome tai, bet ir kitoje vietoj, na, turėti tai, ką gali parodyti ir pasididžiuoti, kad žiūrėkit mes susikūrėme tokį fainą objektą.

Viktorija Urbonaitė

O nėra taip kad paskui tie augalai yra tik jūsų galvos skausmas, ir visi tiktai pasidžiaugė?

Tedas Laurinaitis

Reikia mokėti ir kolegas, šiek tiek kolegų galvos skausmu tai paversti. Aš labai mėgstu ir kai apie TŪMą kalbu, ir šiaip aš mokykloje kai į kokius nors projektus stengiuosi kolegas įtraukti, tai aš bandau tai gražiausiom spalvom nuspalvinti ir pristatyti tai kaip nu tokį pozityvų dalyką, kad, žiūrėkit, jūs kiek naudosis iš to gausite, kaip mes gerai padarysime, kaip mokiniai bus patenkinti, kaip čia viskas bus gerai, kaip mes patobulinsime pirmą, antrą, trečią dalyką. Tai su kiekviena ta idėja, kurią neši, tai man labai svarbu ją ištransliuoti pozityviai ir aš tą visą laiką bandau. Man viena kolegė yra po mokytojų tarybos posėdžio pasakiusi – „nu, žinai, tu pristatinėjai šitą klausimą, jisai tikrai mokytojams gal nepatiktų, jeigu kažkas kitas sakytų, bet tu taip gražiai papasakojai, kad man net klausimo nekilo, kad čia galėtų būti kažkas blogai“. Aš manau, tas vidinis savo nusiteikimas, jis daug ką duoda. Jeigu mes žiūrėsime į bet kokį projektą, kaip tiktai, čia nebūtinai net į TŪMą, jeigu žiūrėsime į bet kokį projektą, kaip į tiktai finansavimo šaltinį ir kad čia jisai baigsis, ir viskas tuo pasibaigs, tai mes tuo ir apsiribosime. Bet jeigu mes patys matysime plačiau, tai mes labai didelę vertę galim iš to pasiimti.

Viktorija Urbonaitė

O ką jūs savo mokykloje tokio jau darote, kad jau būtų visai panašu ir galėtumėte konkuruoti su Tedo mokykla?

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Aš tai galėčiau paminėti, tikrai mokykla yra didelė, tai išnaudoja tas erdves. Aš dirbu Vilniaus Balsių progimnazijoje. Tai mes turime ir tas kontekstualias pamokas, kai išnaudojame aplinką, tai yra gamtą. Einam prie Žaliųjų ežerų, einam į Verkių parkus ir tiesiog dalinamės patirtimis bendradarbiaudami. Mokytojai kuria mokymosi turinį, yra ir kartu ir kūrėjai. Tai tikrai tuom dalinamės. Pati mokykla, sakyčiau, kaip lyderė, kasmet rengia ir kasmetinę mokytojų gerosios patirties Vilniaus mieste, ir apskritai respublikos mastu konferenciją, tikrai galime pasididžiuoti. Mokykla yra viena iš naujesnių mokyklų ir sukurta truputėlį daugiau negu prieš dešimt metų, tai turime puikią infrastruktūrą. Nemažai projektų įgyvendinam įvairių, nuo respublikinės mastu iki Erasmus projektų. Tai tikrai ir patys vadovai visą laiką palaiko visas iniciatyvas, pasinaudoti ir galimybės ką Vilniaus miestas gali duoti. „Vilnius yra mokykla“, irgi, kai turime kontekstualias pamokas pavasarį ir rudenį, muziejų dienas, išnaudoti visas erdves ir ką pati mokykla leidžia. Ir kaip išnaudoti, ir stadioną, ir įveiklinti, ir ne vien tik stadionas gali būti skirtas sportui, bet stadionas gali būti ir atvira erdvė. Nežinau, kūrybinius darbus, iniciatyvas kaip išnaudoti arba išeiti mokytojui iš savo dalyko ribų ir įveiklinant aplinką, kurią tu turi. Tai čia tikrai mokyklos yra siekiamybė ir tam yra kuriamas turinys, numatomos dienos, veiklos, kaip mes galėtume įsitraukti ir taip pat įsitraukia mokykla aktyviai į „Vilnius yra mokykla“, išnaudoja galimybes, kuriama Vilniaus miesto turiniui, kai išvedu mokinius. Yra netgi ir svetainė, kur galima pasinaudoti medžiaga, sukurti planai. Aš pati irgi esu ne vieną planą sukūrus šitai svetainei, kaip galima senamiestyje praveisti vieno ar kito dalyko, pagaliau, integruotą pamoką. Kalbančios skulptūros, su mano kolege, prancūzų kalbos mokytoja, tiesiog vaikams yra sukuriami tam tikri užduotėlės, kur jie turi pasidomėti kokios skulptūros senamiestyje, ir dar plius pristatyti prancūzų kalba. Tai čia tikrai nėra sudėtinga. Tiesiog turi įjungti kūrybiškumą ir išnaudoti visas galimybes, ką pats miestas duoda ir mokyklos aplinka duoda, bei kažkokios projekcinės veiklos. Paminėčiau labai, kaip ir kolega minėjo, tos projektai, tai turi būti,

turėtų kažkokią ir išliekamąją vertę. Čia nėra vien tiktai pinigų šaltinis, bet kad būtų ir šiandieninė nauda, ir dar ateityje ir patirtis iš projekto, ir kažkokia išliekamoji vertė kuriant pačią mokyklą.

Viktorija Urbonaitė

Rūta, Vida, jūs abidvi esat visiškai paskendusios tam TŪMe. Čia yra jūsų kasdienybė. Ir kas jums asmeniškai tai yra? Ir kuo tai žavi jus, ir traukia? Ir kodėl jūs čia esat, ir kodėl jūs tuos mokytojus žadinate, budinate ir bandote užburt visu šitu grožiu, ką, štai, kolegos liudija?

Rūta Petrylaitė

Aš tai galvoju gal dar galime žingsneliuką atgal grįžti, nes labai norėtusi sureaguoti į tai, ką Giedrė ir Tedas dalijosi, irgi susiejant su TŪM. Ne tik vat du priešais mus sėdintys mokytojai liudija ir įvardija administracijos darbuotojų palaikymą ir svarbą tos laisvės, kūrybiškumą, kurį skatina įsitraukiant į įvairias veiklas, kurios nebūtinai galbūt pareiginėse įrašytos, nes tas pažangos plano kūrimas tikrai nebuvo Tedo pareigybėse, ar ne?

Tedas Laurinaitis

Tikrai.

Rūta Petrylaitė

Tai vėl grįžtant truputėlį prie tų tokių statistinių faktų ką turime, mūsų „Tūkstantmečio mokyklų“ pažangos planų, turėjau galimybę peržvelgti ne tik Vidos minėtus, tuos privalomuosius rodiklius, bet kiekviena savivaldybė galėjo rinktis savo tokius visiškai unikalius, autentiškus, taip vadinamus unikaliuosius rodiklius. Tai yra rodikliai, kuriuos savivaldybė pati susigalvoja, kurių sieks TŪM projekto laikotarpiu. Tai net trečdalis visų dalyvaujančių savivaldybių, kurių dalyvavo 58 iš visos Lietuvos, įsivardijusios kaip būtent mokytojų bendradarbiavimą, dalijimąsi patirtimis, kalbant apie pamokų vedimą kitiems kolegoms arba jų stebėjimą, kaip minėjo Giedrė, integruotų pamokų vedimą kartu, mokytojų įsitraukimą į sprendimų priėmimą, tai vat trečdalis savivaldybių patys įvardijo, kad to siekia ir tai stiprins per TŪM veiklas kryptingai. Tai, man atrodo, čia irgi toks geras momentas susieti šiuos du dalykus. Ir dar grįžtant prie pačios programos, taip sakant, gairių, programos aprašymo, aš, kadangi, atstovauju lyderystės veikiant sritį, tai lyderystės veikiant sritis yra apibrėžime ir savo tos sėkmingos raiškos požymiuose taip pat mini būtent tai, ką įvardijo abu Giedrė ir Tedas. Tai yra ir vadovo asmeninis prisiėmimas atsakomybės už mokyklos sėkmę, už tai, kad buria savo mokyklos bendruomenę, stiprina mokytojų bendradarbiavimą kartu su švietimo pagalbos specialistais ir apskritai pačių sąlygų gerinimas mokykloje, mikroklimato gerinimas, bet būtent skatinimas, kūrimas ir reflektuoti, ir dirbti kartu kolegialiai. Tai man atrodo, čia labai graži sąsaja. Tai, ką mes su Vida kiekvieną dieną matome popieriuje ir vis gražiname savivaldybes prie tų rėmų programos, ypač rengiant pažangos planus arba pagrindžiant veiklas ir išlaidas, tai Tedas, atstovaudamas mokyklą, kuri dalyvauja TŪM programoje tiesiogiai ir Giedrė, kuri dirba mokykloje, kuri tiesiogiai nedalyvauja TŪM programoje, tačiau per tinklaveiką irgi įsitrauks vienais ar kitais būdais į tas veiklas, man atrodo, čia, vat labai gera tokia momentas stabtelti ir pažiūrėti, kaip šitie dalykai iš tikrųjų susisieja su praktika.

Viktorija Urbonaitė

Realiam gyvenime kaip tai veikia.

Rūta Petrylaitė

Taip, taip.

Viktorija Urbonaitė

Bet vis tiek, Rūta, tai kaip jums, jums kas asmeniškai tas TŪMas yra ir kaip jis kirbina jūsų širdį?

Rūta Petrylaitė

Aš asmeniškai labai didžiuojuosi dirbdama TŪM programoje ir, kaip ir kolegos minėjo, kad esu tokio mąstymo, jog vis dar noriu kelti sau iššūkius tiek asmeninius, tiek karjeroje. Tai, kadangi, mokykloje jau teko padirbti ir pedagoginių praktikų metu su vyresniais vaikais, darbo praktikoje su mažesniais vaikais, tai viena iš sričių, kurios gal mažiausiai teko pačiupinėti, tai vat netgi suaugusiųjų mokymas ir švietimas iš kitos pusės. Tai vat dabar ta rolė būnant programoje ir dirbant su savivaldybėmis, su mokyklų administracijų atstovais, taip pat su mokytojais, kurių nemaža dalis dirba ir sričių koordinatoriais. Tarkime, kaip pats Tedas įvardijo, nes Tedas yra STEAM koordinatorius, tai per šitas veiklas irgi įprasminu tą savo tokią asmeninę ambiciją – pabūti kitokiuose užkulisuose, ne tik priešais klasę, prieš vaikus, bet truputėlį pažiūrėti, o kaip vyksta švietimo reformos pokyčiai Lietuvoje? Kaip ten visos tos detalės už tų užkulisų? Tai va dabar yra labai gera proga tą pačiupinėti ir geriau suprasti kaip dirba mokykla kaip organizmas, ir kiek daug į tuos pokyčius, į sprendimus sueina dedamųjų dalių ir ne viskas taip paprasta, kaip kartais atrodo mokytojui, kad, o tai kodėl čia negalima vat taip padaryti. Vat kai tu nežinai, kad ten dar ne tik vadovas sprendžia, bet kad yra vat ir savivaldybės kažkokie sprendimai, dokumentai, tam tikros strategijos ilgalaikės, o dar ir valstybinės, tai, žodžiu, pamatai. Kaip sako, kuo giliau į mišką, tuo daugiau medžių. Taip vat jaučiuosi šitame etape.

Viktorija Urbonaitė

Miške.

Rūta Petrylaitė

Miške. Giliai tarp medžių, bet laiminga ir ieškau kelio.

Viktorija Urbonaitė

Vida, o kaip jūs?

Vida Kamenskienė

O man tai yra galimybė perteikti savo patirtį. Aš švietime jau daugiau kaip trys dešimtmečiai ir, kaip sakiau, dalyvavau įvairiuose projektuose. Praėjau įvairius laiptelius nuo mokytojos, mokykloje pavaduotoja dirbau, nacionalinėse švietimo įstaigose, tame tarpe ir ministerijoje, ir dabar aš turiu galimybę bendrauti, pirmiausia, savo TŪM komandoje su jaunesniais kolegomis ir juos konsultuoti. Tai, vienas dalykas, kaip man čia kažkas yra pasakęs, Dievo dovana. Aš turiu galimybę dirbti su savivaldybių švietimo padalinių atstovais, irgi juos konsultuoti, ir netgi su mokyklų. Tai čia, turbūt, žmogaus yra svajonė – perteikti tai, ką tu esi sukaukęs ir telikę sau palinkėti sveikatos tai daryti.

Viktorija Urbonaitė

Ar jūs jaučiat prasmę savo darbe?

Vida Kamenskienė

Taip, taip.

Viktorija Urbonaitė

O kokia ta prasmė jums?

Vida Kamenskienė

Prasmė kokia? Kad žmonės vis labiau ir labiau, nu, aš sakau, labai dalykiškai apie švietimą kalba švietimo terminais, vienas dalykas, nes tik taip gali susišnekėti. Čia ypač darbo grupėse, kolektyve yra labai svarbu ir kad žmonės atranda save, kad tai tampa jų gyvenimo dalis. Nors kaip mes kalbėjome apie tai kaip galima atsipalaiduoti, neperdegti, kaip galima atsipalaiduoti, edukologai kaip tik rašo, kad mokytojams labai svarbu kokią nors hobį turėti, kokią nors intensyvią, ypač fizinę, veiklą, kad taip jie atsipalaiduotų ir suderintų savo asmeninį ir profesinį gyvenimą, bet aš matau, kad profesinis gyvenimas žmonėms jau tampa irgi asmenybės dalimi. Tai irgi labai yra svarbu ir prie to aš prisidedu.

Viktorija Urbonaitė

Kadangi šiandien mes šnekame apie mokytojo kelionę, kas įkvepia dirbti mokykloje, tai aš kiekvieną iš jūsų paprašysiu tokius, na, žinot, pasakyt savo patarimus, įžvalgas, tiesiog, iš savo tos patirties skrynelės ištraukti po mintį kitiems kolegoms mokytojams, kurie šiandien galbūt yra gal duobėj, gal jiems šiandien liūdna, gal jiems šiandien sunku. Ką jūs patartumėte ir kaip jūs paskatintumėt ieškot tos šviesos ir prasmės?

Tedas Laurinaitis

Aš siūlyčiau pirmiausia sustoti kai jauti, kad yra sunku. Sustoti, ir mes labai, suaugę žmonės, aš pastebėjau, nemokam pasakyti, kad mums yra sunku ir kad galbūt mums reikėtų kolegos. Žiūrėk, aš noriu pasikalbėti. Man reikia išsikalbėti, pasipasakoti, pasidalinti. Gal aš turiu nerimą. Čia, vėlgi, grįžtant prie TŪMo, mes per kažkurį STEAMo koordinatorių susitikimą su kolegomis juokiamės, kad tikriausiai viskas, ką darėme, tai pasidalinome savo nerimu vienas su kitu. Bet taip ramu visiems paliko po to, kad, na, kiekvienas išsikalbėjo, kiekvienas žmogus gali išsikalbėti ir pasakyti kas jį jaudina, kas neramina ir kas galbūt sukelia tą kartais net gužą gerklėje, kur, atrodo, gal jau tikrai aš perdegiau. Gal tikrai yra per sunku. Tai vat tas turėjimas į ką atsiremti, ir aš siūlau nebijoti kartais paprašyti kolegos skirti tą valandėlę, nu minutės tikrai neužteks, valandėlę skirti tam geram pokalbiui, puodeliui arbatos ir išsikalbėjimui. Dar aš asmeniškai visada siūlyčiau, na, šiaip, fiziškai pailsėti mokytojui. Tai yra labai svarbu kiekvienam iš mūsų. Na, mes suprantame visi kas yra darbas mokykloje. Tai joks darbo laikas, joks darbo grafikas negali jo aprašyti kaipo tokio, nes, na, vieni tai vertina tikrai, kad tai kaip darbų taisydas, ruošimasis pamokoms. Ne, man asmeniškai darbas mokykloje, iš tiesų, vat, kaip Vida sakė, susiliejo su gyvenimu asmeniniu ir aš, pavyzdžiui, net nebandau jau brėžti ribų kada aš esu mokytojas, kada mano darbo valandos baigias, kada aš esu STEAM koordinatorius, o kada aš esu žmogus Tedas. Aš manau, kad tai susilieja, ir tame nėra nieko blogo, ir tai yra gražu. Man asmeniškai gražu kai žmonės dega tuo, ką daro ir jie gali uždegti kitus. Tai

vat tą liepsnelę reikia palaikyti, o palaiko ją kiti žmonės. Žmogus juk socialinė būtybė. Aš kaip biologas jau kalbu. Tai žmogui reikia žmonių, tai aš manau bendrauti, kalbėti, dalintis. Ir ta tinklaveika, matyt, gali būti tarp žmogaus su žmogumi, nebūtinai tarp mokyklos su mokykla. Tai irgi labai svarbu.

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Aš irgi visiškai sutinku su kolegos pasakymu. Tikrai labai svarbu yra palaikymas ir kai jau matai, kad jau yra viskas, paskutinė minutė ir svyra rankos, pasidalinti ir galbūt ne tu vienas tą sprendimo būdą šiandien ir čia, ir dabar sugalvosi, bet kreiptis į bendruomenę, pirmiausia. Ar į kolegas, ar jeigu kolegos vis tiek kažkokių sprendimų nepasiūlo ir naujų idėjų nesugeneruoja, tai visą laiką negalvoti, kad tu esi vienas čia spręsti paliktas mokykloje, visą laiką dar yra ir administracija. Tai reiškiąs, kadangi, ne kartą pati esu kreipusis, nes tiesiog nežinau kokių įrankių arba sprendimo būdų sugalvoti, ir, atrodo, nebežinau, skęstu ir kažkoks liūnas įtraukė, ir vienos problemos – tai ateina iš nuošalės pagalbos. Taip, ir būtinai visą laiką atsitraukti šiek tiek nuo savo darbo ir pažiūrėti iš nuošalės, kiek aš į kiekvieną veiklą įdedu pastangų. Nors ir kiekvienas, kaip pasiryžęs, pasiaukojantis mokytojas, atrodo, atiduos širdį ir visą savo gyvenimą, bet irgi truputėlį susistabdyti, turėti, kaip sakė kolegos kiti, ir hobį, turėti užsiėmimą, gal fizinę veiklą, gal pasportuoti, gal kokį sodą, daržą ar panašiai, atsitraukti. Kai sako, jeigu rankas į žemę įlendi, įsižemini, atsiriboji ir tada tos kitos problemos... Nėra nei vienu neišsprendžiamų problemų. Nu, tikrai, kai sakau, mirtis neišsprendžiama yra problema arba didelė liga. Visos kitos problemos, jos yra išsprendžiamos, nes jos turi savo sprendimo būdą, tai jos nėra problemos. Tiesiog yra gyvenimo iššūkiai. Ir kitą kartą, kai aš sakau, yra taip sunku, bet šitas sunkumas, tai yra iššūkis, kurį aš įveiksiu ir pabūsiu dar stipresnė, ir kitoje situacijoje aš jau tai pamatysiu ne kaip problemą.

Rūta Petrylaitė

Pasidalinsiu asmenine patirtimi, kas man padėjo ir atrasti sau atsakymus kodėl aš išėjau iš mokyklos, ir kažkaip naviguoti kituose darbuose, ir neperdegti arba kažkaip kapstyti iš tos ribos, kur tu esi ties perdegimu. Tai, visų pirma, nepamiršti stabtelėti ir paklausti savęs – o ko man dabar reikia šią akimirką? Tiesiog, net bėgant, lekiant, dirbant su vaikais, esam visada labai pasiruošę apšokinėti kitus, paklausti kolegos kaip kolegai sekasi, ar viskas gerai vaikams, bet vat tą akimirką, kad ir vieną minutę per kažkurią pertraukėlę, aš asmeniškai net tiesiog tualete, savęs paklausti: o ko man dabar reikia? Vat tada būdavo galimybė įsiklausyti į savo kūną. O gal man tiesiog dabar reikia nueiti arbatos puodelį pasidaryti per šią pertrauką, o gal tiesiog per pietų pertrauką nueiti pamiegoti, užmerkti akis, ištiesti kojas? Galbūt tai yra tai. Ir kitas dalykas, išsiugdyti sveikesnį santykį tiek su savimi, tiek su darbu, nes aš du kartus bandžiau dirbti mokykloje. Abu kartus po metų, pusantrų pabėgau iš mokyklos į kitus darbus galvodama, kad mokykla yra ne man. Man tai yra per sunkus darbas. Per daug suinteresuotų šalių, kurių lūkesčius reikia suvaldyti ir juos atliepti, ir patenkinti, ir kad aš tiesiog persidirbu, ištaškau save. Bet aš supratau keisdama keletą darbų, net ir terminuotus kontraktus, kad esmė yra mano santykiyje su darbu. Jeigu aš esu linkusi persidirbti ir save atiduoti negalvodama, netausodama, nestabtelidama vat, kaip ir Tedas, ir Vida minėjo, tiesiog pailsėti, galbūt savaitgalį išvykti į gamtą ar užsiimti kažkokiais hobiais. Bet tikrai darbas, darbas, darbas galvoj, vien viršvalandžiai, neskaičiuoji ir aukoji savo poilsio laiką, tai tu pamiršti, save ištaškai, nukeliauji į perdegimą ir tada gali darbus keisti kaip kojines, ir kiekvienam darbe bus lygiai tas pats, ir pokytis atsiras tik tada, vat kai pradėsi suprasti o kodėl taip nutinka kiekviename darbe, kaip nutiko man, ir

vat ieškoti būdų brėžti ribas ir ugdytis tą tokį sveikesnį santykį. Vat, ką ir Tedas, man atrodo, ir Giedrė paminėjo, galbūt net stabtelti, paprašyti kolegų pagalbos, nebijoti pripažinti, kad kažko nežinau. Kartais nubrėžti net ribas su vaikais, pasakyti vaikams, kad man šiandien tiesiog yra prasta diena, vaikai, gal aš, nežinau...

Tedas Laurinaitis

Aš net galiu čia papildyti, žinokit, vaikai yra kartais taipgi, kai jau pažįsta mokytoją... Aš šią savaitę turėjau tokią, na, sunkią dieną, sakykime, ir mano šeštokai žiūri į mane ir sako – „mokytojau, šiandien toks liūdnas“. Jie nei pusę žodžio man, nei jokio trukdymo per pamoką, jokių nereikalingų daiktų. Jie tiesiog tyliai dirba, daro patys ir jie patys organizuoja savo darbą, kad man nuotaiką pakelt. Jie bando mane pralinksminti, ta prasme, tai kartais tai yra indikatorius, kad galbūt tą sunkią dieną, sunkią akimirką tu gali net ir į mokinius atsiremti, kartais, kai jie tave pažįsta, kai tu juos pažįsti ir jie gali būti tie, kurie labai nuoširdžiai pasiūlys tą savo pagalbą ir tokį gerą, tiesiog, žodį, kurio tau galbūt tuo metu tik ir tereikėjo.

Rūta Petrylaitė

Ir tai padeda kurti ryšį, ar ne?

Tedas Laurinaitis

Taip, vėlgi.

Rūta Petrylaitė

Kai tu mokiniams pademonstruoji, kad aš lygiai toks pat žmogus, nes vaikai kartais... Aš pati, būdama mokinė, labai idealizavau mokytojus ir galvojau mokytojas tai turi viską žinoti. Mokytojas žino absoliučiai viską ir mane pribloškė, *pribloškė*, kai mano biologijos mokytoja, kai aš paklausiau klausimo ir ji sako: „aš negaliu tau dabar atsakyti, bet aš pasidomėsiu ir atsakysiu tau kitą pamoką“. Man tai buvo kažkoks šokas, man sudaužė visą mano tikėjimą, kad mokytojas yra kažkoks visagalis, visažinis ir prieš kitą pamoką ji mane pasikvietė, ramiai paaiškino, atsakė į mano klausimą ir man vat parodė, kad ji yra žmogus. Ji lygiai taip pat gali nežinoti. Galbūt, vat kaip Tedas minėjo, būti prastos nuotaikos ir galbūt net tai parodyti, neužsidėti tą dieną tos linksmo ir energingo mokytojo kaukės, ir tiesiog parodyti, kad vat šiandien man sudėtinga arba aš nežinau, nes aš lygiai toks pat žmogus kaip ir jūs.

Viktorija Urbonaitė

Vida, prašom jūsų įžvalgų.

Vida Kamenskienė

Mano įžvalga, aš vieną žodį noriu pasakyti.

Viktorija Urbonaitė

Vieną?

Vida Kamenskienė

Vieną. Drąsos. Drąsos bandyti, drąsos priimti iššūkius, drąsos leisti sau būti silpnam ar silpnai, drąsos paprašyti draugo pagalbos, drąsos pabūti su savimi, kaip Rūta sakė. Visur reikia drąsos, tai būti sau drąsiu, sau drąsia, kad būtų gera pirmiausia sau. Tada ir aplinkiniams bus gerai, tada bus gerai ir mokiniam, tada bus gerai ir mūsų visuomenei.

Viktorija Urbonaitė

Po vieną dar žodį, jeigu galima. Kadangi, Vida jau vieną tą žodį davė, tokį toną, tai, kadangi, visai mūsų laikas baigiasi, kas jums yra tas įkvėpimas dirbti mokykloje? Vienu žodžiu.

Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė

Aš gal pradėsiu, sakyčiau, kūrybiškumas. Žmogus, kuris dirba mokykloje, gali būt kūrybiškas, turėtų būt kūrybiškas, nes tu turi kiekvieną kartą, kad ir pakartodamas toms pačioms klasėms temą, tu turi kiekvieną kartą atrasti ką naujo vaikams pasakyti ir kurti aplinką, ir bendruomenę. Tai yra kūrybiškumas.

Tedas Laurinaitis

Aš galiu net pasikartoti, ką aš pradžioj pasakiau. Aš eičiau prie to paties, prie ryšio. Man tai yra ryšys ir tai yra ryšys su mokiniu, ryšys su jau klase, nes tai būna dar visiškai priešingas ryšys, negu kartais su mokiniu yra lengva, su klase gali būti nebūtinai taip lengva. Yra ryšys su kolegomis, kurie patampa draugais tavo asmeniniame gyvenime ir yra ryšys su visa bendruomene. Tada, kai tu kur nors dalyvauji ir bendruomenė tave palaiko. Tas irgi labai svarbus jausmas. Tai man vat visa tai sukasi apie ryšį.

Vida Kamenskienė

Aš truputėlį kitaip, bet irgi tą patį turbūt pasakyčiau nuo bendradarbiavimo į bendravimą, nuo dalykinio ryšio į bendražmogiškus ryšius.

Rūta Petrylaitė

O aš apjungčiau Vidos drąsą ir Giedrės kūrybiškumą. Drąsa ir kūrybiškumas, nes būti kūrybiškam reikia drąsos, ir reikia ne tik mokytojui, ne tik dirbančiam, bet ir vadovui reikia drąsos suteikti laisvės mokytojams būti kūrybiškiems.

Viktorija Urbonaitė

Ačiū. Šitas mūsų pasikalbėjimas baigėsi, laikas sutirpo ir galėtumėm kalbėti ilgai ilgai, bet čia buvo Tedas Laurinaitis, Vilniaus rajono Pagirių gimnazijos biologijos mokytojas, TŪM STEAM koordinatorius, Giedrė Kaunaitė-Kavaliauskienė, Vilniaus Balsių progimnazijos istorijos mokytoja, Vida Kamenskienė, švietimo ekspertė ir buvusi mokytoja, ir Rūta Petrylaitė, „Tūkstantmečio mokyklų“ programos lyderystės veikiant srities ekspertė, buvusi mokytoja. Prie mikrofono buvo ir Viktorija Urbonaitė, o čia buvo tinklalaidė „Postūmis: Dialogai švietimo pažangai“ ir iki pasimatymo kitais kartais. Ačiū.

Visi

Dėkoju. Iki. Iki. Sudie.